

SANAYİ SEKTÖRLERİ DALGALANMA VE KRİZLERİN İÇİNDEN GEÇİYOR

I. Çukurova'da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu Makina Mühendisleri Odası Adana Şubesi sekretaryalığında yapıldı...

I. Çukurova'da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu, TMMOB Makina Mühendisleri Odası Adana Şubesi sekretaryalığında, 30 Kasım- 1 Aralık 2007 tarihleri arasında Çukurova Üniversitesi Mithat Özsan Amfisi'nde düzenlendi.

İki gün süren Sempozyumun açılış konuşmaları, MMO Adana Şube Başkanı Selçuk Göndermez, MMO Yönetim Kurulu Başkanı Emin Koramaz, Adana Valisi İlhan Atış, Adana Büyükşehir Belediye Başkanı Aytaç Durak, Adana Milletvekili Tacidar Seyhan ve Çukurova Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Alper Akınoğlu tarafından yapıldı.

Açılış konuşmalarının ardından “Çukurova Bayramlığını Giyerken” adlı fotoğraf sergisi gezildi. Sempozyum süresince sekiz ayrı oturumda; “Çukurova'da Sanayileşmenin Dünü Bugünü”, “Tarıma Dayalı Üretimler”, “Tarımsal Girdi Teknolojileri”, “Metal Ana Sanayi”, “Üniversite Sanayi İşbirliği/ Organize Sanayi Bölgeleri”, “Çukurova'da Sanayinin Geleceği-Tarımsal Girdi Teknolojileri ve Tarıma Dayalı Üretimler”, “Çukurova'da İmalat Sanayi ve Çevre İlişkisi”, “Çukurova'da Sanayinin Sektörel Analizi ve Çevre İlişkisi”, “Petrol Boru Hatlarının Çukurova'ya Katkıları ve Çevresel Etkileri” ana başlıkları altında 30 bildiri sunuldu. Sempozyum kapsamında ayrıca; “Çukurova'da Sanayileşmenin Mevcut Durumu ve Geleceği” konulu bir de panel düzenlendi.

platformlarda uzunca bir zamandır tartışılıyor. Bu tartışmalardan edindiğimiz izlenim, Çukurova'nın geçmişinden çok geleceğini konuşmamızı öngörüyor. Cumhuriyet ile birlikte başlattığımız ve tamamı tarıma dayalı sanayinin ve ticaretin tüm çağdaş unsurlarının, “ilklerinin” yaşandığı Çukurova ne yazık ki son elli yıldır hor ve yanlış kullanılmış, sanayileşme adına en verimli alanları beton yığınları ile işgal edilmiştir. Bugün dahi organize sanayi bölgemizde tüm altyapı olanakları eksiksiz olan önemli alanlar girişimcilerin kullanımına hazır beklerken, Çukurova'nın dünyada bir benzeri bulunmayan çok değerli tarım alanları yetkililerin duyarsızlığı yüzünden talan edilmeye devam edilmektedir. Tarım yapılan alanlarda da ne yazık ki bilinçsiz gübreleme, ilaçlama ve sulama ile bu eşsiz verimli alanlara ihanet edilmiş, sonunda küstürülmüş ve Çukurova'nın tarım alanları intikam alma sürecine girmiştir. Sempozyumumuz aracılığı ile bir kez daha ilgili ve yetkilileri uyarıyoruz ki; Çukurova çiftçisi en kısa sürede, kendi topraklarından bugüne kadar yaptığı kötü muamele için özür dilemeli, ona dost elini uzatmalı, onunla barışık olmalı ki bu topraklar tekrar doğurgan kimliğine yeniden dönsün, dönsün ki bağrında beslediği güler yüzlü insanlar katma değeri yüksek, verimli, bereketli ürünlerini sanayinin kullanımına sunsun. Bu yeniden diriliş, yalnız ve ancak bilimin ve aklın yol gösterici ışığı ilke edinmiş ulusal politikalarla mümkündür” şeklinde konuştu.

MMO Adana Şube Başkanı Selçuk Göndermez: “ÇUKUROVA'NIN TARIM ALANLARI İNTİKAM ALMA SÜRECİNE GİRDİ”

Sempozyum açılışında konuşan MMO Adana Şube Başkanı Selçuk Göndermez, Çukurova'nın sanayide girişimciliğin, teknoloji kullanımının, verimli ve kaliteli üretimin daima öncülüğünü yapan, ülke ekonomisi adına “yenilik ve çağdaşlığın ilklerinin” yaşandığı bir bölge konumunda iken; bugün sıkıntılı bir sürece girildiğini belirterek, bu sürece nasıl gelindiğini sordu. Göndermez; Makina Mühendisleri Odası olarak bugün gelinen noktayı etkileyen olumsuzlukları tartışmak yerine sanayide özlenen seviyeye nasıl gelinebileceğini konuşmak istediklerini ifade ederek, “Zira Çukurova'da sanayinin durumu değişik kurumlarca, değişik

“Sanayici Çevreye Yapacağı Yatırımı Tesisin Ana Donanımları Gibi Düşünmek Zorunda”

İzlenecek bu politikalarla Çukurova tarımının yeniden canlanacağını, buna paralel olarak da tarıma dayalı sanayinin ivme kazanacağını savunan Göndermez, özellikle orta ve küçük ölçekli sanayinin özlenen düzeye gelmesi yolundaki engellerin mutlaka kaldırılması gereğine işaret etti. Sempozyuma konu olan diğer bir faktörün ise en az sanayileşme kadar önemsedikleri çevre konusu olduğunu kaydeden Göndermez, bölgede sanayiden dolayı yaşanan çevre kirlenmesinin yaşanmaması için sanayicinin çevre yatırımlarına tesislere yapılan ana donanım yatırımları gibi yaklaşması zorunluluğuna vurgu yaparak şöyle konuştu: “Bir yandan Çukurova sanayi gelişirken, diğer yandan gerek İskenderun Demir Çelik’in sürdürdüğü yatırım çalışmaları, gerekse Bakü Tiflis Ceyhan ve Yumurtalık Boru hatlarının tamamlanması ile bu bölgede çok ciddi beyaz eşya, otomotiv, gemi inşa ile ham ve yardımcı maddesi çeliğe dayalı diğer sektörlerin yatırımları başlayacaktır. Geçmişte ülkemizin diğer bölgelerinde çevre faktörü ciddiye alınmadan yapılan ve günümüzde sürdürülen sanayi işletmelerinin çevreye; yani havaya, akarsulara, göllere, denizlere, hatta yer altı sularımıza verdikleri telafisi mümkün olmayan zararlı etkiler herkesin hafızalarında. Bölgemizde olası yatırımların yapılacağı alanlar, ülkemizin her bakımdan çok önemli alanlardır. Burada yapılacak yatırımların gerek fizibilite, gerekse maliyet çalışmaları yapılırken; söz konusu tesisin salacağı her türlü atığın zararsız hale dönüştürülmesi için yapılacak yatırımın, o kuruluşun yatırım bütçesindeki temel unsurlardan olması gerekir. Yani, bir başka deyişle, sanayici çevreye yapması gereken yatırımı tesisin inşaat, makina ve diğer ana donanımları gibi düşünmek zorundadır.”

MMO Yönetim Kurulu Başkanı Emin Koramaz: “SANAYİ SEKTÖRLERİMİZ DALGALANMA VE KRİZLERİN İÇİNDEN GEÇMEKTEDİR”

Sempozyum açılışında konuşan Makina Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Emin Koramaz; çalışma programına aldıkları üç etkinliğin bölgesel düzeyde olduğunu hatırlatarak, bu etkinliklerin Trabzon'da düzenlenen Karadeniz'de Çevre Sempozyumu, Diyarbakır'da düzenlenen GAP ve Sanayi Kongresi ile Çukurova'da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu olduğunu belirtti. Koramaz, düzenlenen bu bölgesel sempozyumların temel amacını; bölgelerin ekonomik ve sosyal envanterlerinin çıkarılmasına katkıda bulunulması, bölgelerin geleceğine dair politikaların oluşturulmasına zemin hazırlanması, insan yerleşimlerinin ve doğal çevrenin insanlık onuruna yaraşır bir şekilde düzenlenmesi için gerekli kamuoyunun yaratılmasına yardımcı olunması şeklinde ifade etti. Daha önceki dönemlerde düzenlenen Trakya'da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu ile bu dönem beşincisi düzenlenen GAP ve Sanayi Kongresinin bu konularda azımsanmayacak bir işlev üstlendiğini övünerek söylediğini vurgulayan Koramaz, GAP ve Sanayi Kongresinin devam eden Güneydoğu Anadolu Projesi'ne ilişkin, genel olarak projeyi olumlu ve analizci bir yaklaşıma sahip olduğunu kaydetti. Yapılan envanter çalışmalarının sunulan bildirimlerle projenin yürütülüşündeki aksaklıkların bölge halkı ve kamuoyu ile paylaşıldığını, üniversitelerden akademisyenler ve kamudan uzmanlarla birlikte GAP'a bir projeksiyon tutulmaya çalışıldığını dile getiren Koramaz, yapılan diğer bölgesel etkinliklerin sonuçlarına ilişkin şöyle konuştu: “Trakya'da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumlarımız iki ayrı bölgesel

planın yapılmasına zemin hazırlanmıştır. 13 Temmuz 2004 tarihinde hazırlanan Ergene Havzası Çevre Düzeni Planı, Çevre ve Orman Bakanlığı'nca onaylanmış; 7 Eylül 2004 tarihinde de Çerkezköy-Çorlu-Marmaracık-Büyük Karıştıran Muratlı Çevre Düzeni Planı onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Yaklaşık 10 yıllık zaman diliminde; bölgesel sorunlar ve çözüm yollarını oluşturmak üzere bakanlıklar ve valilikler, belediyeler, gönüllü kuruluşlar ve meslek odaları tarafından onlarca yerel etkinlik yapılmıştır. Hangi partiden olursa olsun, hemen hemen tüm

Konuşmasında sanayi sektörlerinin iktidarlara, dünya ve ülke konjonktürüne, IMF, Dünya Bankası, Gümrük Birliği ve Avrupa Birliği tarafından belirlenen politikalara bağlı olarak önemli dalgalanma ve krizlerin içinden geçtiğini kaydeden Emin Koramaz; “Yalnızca 1986'dan bu yana yatırımlarda yüzde 75'i aşan bir azalma yaşanmış, sanayi artık öncü bir sektör olmaktan çıkmıştır. Bunlar ve izlenen özelleştirmeler, para-finans-rant politikaları sonucunda “sanayisizleştirme” olarak tanımlanabilecek bir süreç yaşanmıştır” diye konuştu.

Trakya milletvekilleri sorunlara ve önerilere değişik dönem, düzey ve kapsamda sahip çıkmışlardır. Çukurova'da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumumuzun da böylesi bir misyonu taşımasını diliyorum.”

Konuşmasında düzenlenen bu etkinliklerin yoğun bir emek sürecinin sonucunda hazırlandığını vurgulayan Koramaz, etkinliklerin her birinin 1,5 yılı aşan yoğun çalışmaların ürünü olarak gerçekleştiğini, bu etkinliklerde sayısı 68 bine ulaşan örgütlü üyelerin bilgi birikimi ile Oda ve şube yöneticilerinin, çalışanların, yüzlerce bilim insanının emeği ve özverisi olduğuna dikkat çekti. Koramaz, bu kadar yoğun emekle hazırlanan etkinliklerin tek bir amaçla düzenlendiğine işaret ederek; “Bütün bu çalışmaların, harcanan bunca emeğin tek bir amacı vardır. Bu amaç; ülkemizin sanayileşmesi ve demokratikleşmesidir. Halkımızın mutlu bir yaşam sürmesidir. Örgütsel olarak üzerimize düşen sorumluluğun yerine getirilmesidir” şeklinde konuştu.

Sanayi Dalgalanma ve Krizlerin İçinden Geçiyor

Küreselleşme olgusunun yarattığı tahribatlara ve Çukurova özelindeki etkilerine de değinen Emin Koramaz, “Küreselleşme olgusu son 25 yıldır gelişmekte olan ülkelerin ekonomisini her düzeyde etkilemektedir. 'Serbestleştirme' adı altında özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki tüm artı değer ve zenginliklere el konulmaktadır. Yeniden yapılandırma programları ve

özeleştirme uygulamaları ile bu ülkelerin sanayisi, tarımı, ormanları, madenleri, kamusal varlıkları ve kültürel mirasları talan edilmektedir. Devletin sosyal yanları budanmakta; eğitim, sağlık, sosyal güvenlik gibi en temel hizmetler dahi ticari alana açılmaktadır. Bu kapsamda ülkemizde 24 Ocak 1980 kararları ile başlayıp günümüzde de devam eden neo-liberal bir değişim ve dönüşüm süreci yaşanmaktadır. Bu dönüşümün Çukurova açısından da önem taşıyan başlıca iki sonucu tarım ve sanayide yaşanan gerilemede görülmektedir. 1980 sonrası uygulanan ekonomik politikalarla, 1963-1977 arası ilk üç dönem plan uygulamalarının aksine; Türkiye genelinde sübvansiyonlar büyük oranda kaldırılmış, KİT yatırımları durdurulmuş, sabit sermaye yatırımlarında gerileme yaşanmış, kaynak tahsisinin piyasalar yoluyla sağlandığı bir sanayi modeline geçilmiştir. Sanayi sektörlerimiz; iktidarlara, dünya ve ülke konjonktürüne, IMF, Dünya Bankası, Gümrük Birliği, Avrupa Birliği tarafından belirlenen politikalara bağlı olarak önemli dalgalanma ve krizlerin içinden geçmektedir. Yalnızca 1986'dan bu yana yatırımlarda yüzde 75'i aşan bir azalma yaşanmış, sanayi artık öncü bir sektör olmaktan çıkmıştır. Bunlar ve izlenen özelleştirmeler; para-fınans-rant politikaları sonucunda “sanayisizleştirme” olarak tanımlanabilecek bir süreç yaşanmıştır. Kalıcı ve entegre bir modernizasyondan geçmeyen sanayi, sanayileşme stratejisinden yoksun kalmış ve küresel rekabeti sürdürebilecek bir eksen ve boyuta kavuşamamıştır. Bugün,

sanayi çevrelerinin de zaman zaman yakındığı gibi bir sanayi politikası yoktur. Sanayide üretim teşvik edilmemekte, özellikle ara malı ve yatırım malı üreten sektörler taşeronlaşmaya teşvik edilmektedir” dedi.

Tarımsal Destekler Yüzde 70 Oranında Azaltıldı

Yaşanan sürecin sonucunda sanayi ürünlerinde ithal ham madde girdi oranının yüzde 73'lere çıktığına dikkat çeken Koramaz; son bir yılda 154 milyarlık ithalatın 112,5 milyar dolarlık bölümünün ham maddeye ödendiğine işaret etti. “Yani ihracatımız daha hızlı bir şekilde artan ithalatla sürdürülmektedir” diyen Koramaz, ithalat/ihracat makasının ihracat aleyhine açıldığını, dış ticaret açığı ve cari açığın rekor düzeye eriştiğini vurguladı. Bu durumun etkilerine değinen Koramaz şöyle konuştu: “Sektörlerimizin teknoloji düzeyi de düşmüştür. Yüksek katma değerli ürünlerin toplam ihracat içerisindeki payı yüzde 5'i bulmamaktadır. AR-GE harcamaları şirket cirolarının yüzde 0,5'i seviyesindedir. Şirketlerde hizmet içi eğitim 'yok' denecek düzeydedir. Bu politikalarla Türkiye'nin dış borçları bugün 226 milyar dolara, cari açığı ise 40 milyar dolara ulaşmıştır. Cari açığın GSMH'ye oranı yüzde 9'lara çıkmış, dış borçların GSMH'ye oranı yüzde 50'ye yaklaşmıştır. Tarımdaki durum da benzerdir. Sanayide olduğu gibi 1980 sonrasında tarımsal destekler ile tarımsal ürünlerin fiyatları baskı altına alınmış, Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), IMF ve Avrupa Birliği ile yapılan anlaşmalarda tarımsal iç desteklerin azaltılması ve uluslararası tekellerin iç pazara girişi kolaylaştırılmıştır. 1999'da IMF'ye verilen taahhüt ile arz fazlası ürünlere verilen tarımsal destekler yüzde 70 oranında azaltılmıştır. Tarıma yapılan yatırımlarda, 1960-1980 arasında devlet payı yüzde 40 iken; 2006 yılı sonunda yüzde 9'dur. 1980'de yüzde 57 olan tarımsal ürün ihracatımız günümüzde yüzde 3'ler seviyesine inmiştir. Sonuçta ülkemiz tarım ürünleri konusunda kendi kendine yeten ender ülkelerden biri iken; bu alanda da dışa bağımlı kılınmıştır.”

Tarımda “Acılı Tasfiye Süreçleri” Yaşanacak

DTÖ görüşmelerinin gelişmiş ülkeler açısından en hararetli kısmını tarım alanındaki korumacılığın oluşturduğuna vurgu yapan Koramaz, “Bu ülkeler bir yandan kendi lehlerine muafiyetler uygularken, bizlere bu alandaki gümrük vergilerini indirmemizi dayatmaktan da geri durmamaktadırlar” diyerek var olan durumu eleştirdi ve Türkiye'nin AB karşısında hazır olmadığı bir rekabet altında tutulduğuna dikkat çekti. Türkiye ve AB'de uygulanan kaynak tahsislerini karşılaştıran Koramaz şöyle konuştu: “Aynı şekilde Türkiye

tarımı AB karşısında da hazır olmadığı bir rekabet basıncı altındadır. Yalnızca 'Ortak Tarım Politikası' için 11,3 milyar avro gerekmekte; ancak Türkiye bunun altında biri oranında kaynak tahsisi öngörebilmektedir. Türkiye'de tarıma bütçeden yüzde 2,5 pay ayrılırken, AB'de bu oranın yüzde 40 olması çok düşündürücü olsa gerek. Eşitsiz koşullarda dayatılan 'Ortak Tarım Politikası' ile AB ve Türkiye'nin tarımsal yapıları arasındaki fark çok daha fazla açılacak, ölçek ve maliyet sorunlarından dolayı acılı tasfiye süreçleri yaşanacaktır. Bunların ipuçları, sizlerin daha yakından bildiği üzere Çukurova'da sığağı sığağına yaşanmaktadır. Belli bir düzeyde sanayileşmiş ve tarıma dayalı sanayilerin önem taşıdığı Çukurova için ülke genelinde sanayi ve tarımdaki bu mevcut durum çok uyarıcıdır. Zira Çukurova'da sanayileşme, tarım ve çevre politikalarına ilişkin paralel olumsuzluklar gözlenmektedir. 1980'lerden sonra ülke sanayisindeki değişimlere bağlı olarak Çukurova'nın sanayi yapısında da değişim gözlenmektedir. Türkiye'de sanayinin mekânsal dağılımında İstanbul, İzmir, Adana ve Ankara gibi geleneksel bölge merkezlerinden çevre illere doğru bir yayılma gerçekleşmiş, bu merkezlerde ise finans, bankacılık, pazarlama, ticaret ve turizm gibi hizmetler sektöründe hızlı bir gelişme yaşanmıştır. Bu nedenle Adana'nın da içinde olduğu bu illerde imalat sanayi üretimi gerilemiştir.”

Durum “Vahim” Bir Boyuta Büründü

Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT) 1996 ve 2003 yıllarına ilişkin illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamalarının karşılaştırılmasında Adana'nın dokuzuncu sıradan sekizinci sıraya geçtiğini, sanayi sektörü sıralamasında ise 12'nci sırada yer alarak gerilere düştüğünü, Mersin'in 33'üncü sıradan 17'nci sıraya yükseldiğini, “ard bölge iller” sanayi sektörü sıralamasında ise 21'nci sırada yer alarak genel gelişmişlik sıralamasının gerisinde kaldığını belirten Emin Koramaz, “Hatay sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 26'ncı sıradan 29'a geçmiş, imalat sanayi gelişmişlik göstergesinde de 15'inci sırada yer almıştır. Osmaniye ise sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 2003'te 47'nci sırada yer alan; imalat sanayi sıralamasında alt sıralara düşen ve sektörel yapısında sanayi dışı sektörlerin önde olduğu bir ilimizdir. Adana ve Mersin ikinci derecede gelişmiş iller grubunda, Hatay üçüncü derecede gelişmiş iller grubunda, Osmaniye de dördüncü derecede gelişmiş iller grubunda yer almaktadır. Bölgenin 2006 ihracatı 3,7 milyar dolar; ithalat ise 5,9 milyar dolar olarak gerçekleşerek dış ticarete sürekli açık verilmiştir. 2004-2006 Ön Ulusal Kalkınma Planı'nda belirtildiğine göre, 2003 kamu yatırımlarının bölgesel

etkinlikler

dağılımında Kahramanmaraş dahil 5 ilimizin proje tutarı 5,7 milyar avro (yüzde 4,61) iken; yalnızca 340,5 milyon avro tahsis edilmiştir. Sonraki yıllardaki ödenek tahsisleri de benzer şekilde düşük miktarlardadır. Tartışmalı TÜİK verilerinde bile bölgede işsizlik oranı yüzde 16,2 olarak gösterilmektedir. Bu oran, Türkiye resmi işsizlik oranı olan yüzde 10 rakamının oldukça üstündedir. Gizli işsizlik ve tarımdaki yaygın geçici işçilik düşünüldüğünde durum aslında daha da vahim bir boyuta bürünmüştür” dedi.

Planlama Yönelimi Benimsenmeli

Oda Başkanı Emin Koramaz, bölgede tarım arazilerinin yapılaşmaya açılmasının, tarım dışı kullanımın, sulanabilir arazinin önemli bir kısmının sulanamamasının, vahşi sulamanın geçerli olmasının ve tarımsal üretim planlaması yokluğu ile kırsal alan ulaşım altyapısının yetersizliğinin söz konusu olduğunu söyleyerek, Türkiye'de yılda 1,5 milyon ton pamuğa ihtiyaç varken bunun yaklaşık 800 bin tonunun üretimle karşılandığını, aradaki farkın ise ithalatla giderildiğini dile getirdi. Pamuğun yüzde 75'inin Çukurova'da üretildiğine ve son yıllarda ülke genelinde ekim alanlarında daralma yaşandığına dikkat çeken Koramaz şunları söyledi: “Bu yılki kuraklık nedeniyle pamukta yarı yarıya varan rekolte düşüşüne karşın; 40 il için düşünülen destekler 'tarımın başkenti' olarak anılan Adana'ya verilmemektedir. Bu anlaşılır bir durum değildir. Bölgede kamu kuruluşlarının kaynak yetersizlikleri bulunmaktadır. Güncel bir ulaşım master planı yoktur. Nitelikli iş gücü eksikliği, mesleki eğitim yetersizliği; kamu, özel kesim, üniversite, meslek odaları, yerel yönetim iş birliğinin bulunmaması; bütün sektörlerde atık su yönetiminin olmaması ve çevre kirliliği; enerji altyapısı yetersizlikleri; kaçak yapılaşmanın yaygınlığı ve çarpık kentleşme ile imar durumu ve fiziki altyapı eksiklikleri söz konusudur. Sorunlara ilişkin Odamızın çözüm önerilerini arkadaşlarımız sunacaklar. Diğer yandan bildirimleri ile sempozyumumuzda yer alan değerli uzman ve akademisyenlerin, sempozyuma katkı koyacak herkesin önerileri eşliğinde bir sonuç bildirgesi yayınlayacak ve bölgenin sorunlarının takipçisi olacağız. Aslında ülkemizde ve bölgede yaşanan sorunların çözümüne nereden başlanacağı bellidir. Bunun için bu ülkeyi yönetenler her şeyden önce bütün bu olumsuz gidişin nedeni olan küresel sermaye patentli politikalarından vazgeçmeli, yüzünü kendi özgücüne çevirmelidir. Yıllardır uluslararası para kuruluşlarının güdümünde uygulanan ekonomik ve sosyal politikalar ile üretimi, yatırımı, sanayileşmeyi, bilimi,

teknolojiyi, mühendisi, insanı dışlayan uygulamalar terk edilmeli; planlama yönelimi benimsenmelidir. Eksenine insanların mutluluk ve refahını, sosyal devlet anlayışını oturtan, bilim ve teknoloji politikalarına dayalı bir sanayileşme ve kalkınma planı uygulamaya konulmalıdır.”

Adana Valisi İlhan Atış: “ADANA'NIN BÜYÜK ŞANSSIZLIĞI GÖÇ SELİNE MARUZ KALMIŞ OLMASI”

Sempozyum açılışında konuşan Adana Valisi İlhan Atış, eski Adana'ya özlem duymanın yanlış olduğunu ifade ederek, eski Adana'nın her bakımdan geri bir Adana olduğunu iddia etti. “Yeni Adana ise her konuda gelişmiş bir kent örneğidir” diyen Atış şöyle konuştu: “Bugün başta organize sanayi bölgesi olmak üzere; Adana'da toplam olarak 112 bin işçi çalışmaktadır. Çukurova'da belediyelerin sıvı ve katı atık giderme tesislerinin yapılması veya yapılıyor olması çok güzel bir gelişmedir. Sermaye piyasası için de iyi gelişmeler yaşanmaktadır. Adana'da denetimler eksiksiz sürdürülmektedir. Adana'nın büyük şanssızlığı göç seline maruz kalmış olmasıdır. Bu sorunlar da zaman içinde aşılacaktır.”

Adana Büyükşehir Belediye Başkanı Aytaç Durak: “BEN BORÇTAN KORKMAM”

Sempozyum açılışında konuşan Adana Büyükşehir Belediye Başkanı Aytaç Durak; salonda bulunan izleyiciler arasında sanayileşme konusunda olmasa da çevre konusunda belki de en çok konuşabilecek kişi olduğunu söyledi. Dikkatleri küresel ısınmaya ve onun sonuçlarına çeken Durak; “Küresel ısınma çağımızın en büyük sorunudur. Buna neden olan ise sera gazlarının dünyayı sarıyor olmasıdır. Bunun panzehiriye en önemli sera gazı olan karbonun yeryüzünde

tutulmasıdır. Bunun için de ormanlara, yeşil örtüye ihtiyaç vardır. Çukurova'da elli yıllık Seyhan Barajı'na rağmen, Adana'da hâlâ sulanamayan topraklar vardır. Ayrıca Seyhan Barajı da erozyon nedeniyle hızla dolmaktadır. Bunun nedeni ormanların azalışıdır. Ormanların azalışının nedeni de yangın değil keçilerdir. Büyükşehir Belediyesinin toplam borcu 800 milyon YTL' dir. Ben borçtan korkmam. Yıllık gelirimiz de aşağı yukarı bu kadardır. Adana'nın bütün büyük sorunları halledilmiştir. Gelecek kuşaklara sorunsuz bir Adana devredeceğiz" dedi.

Adana Milletvekili Tacidar Seyhan: "SUSUZLUĞUN NEDENİ ÇOĞUNLUKLA BECERİSİZLİK"

Sempozyum açılışında konuşan Adana Milletvekili Tacidar Seyhan, Cezai Yaptırım Yasalarının Meclisten çıkarmanın

bir şey; uygulamanın ise başka bir şey olduğuna dikkat çekerek, kamu kesiminin bu yasalara uymaması durumunda özel sektörün zorlanamayacağını dile getirdi. Seyhan şöyle konuştu: "Cezai Yaptırım Yasalarını Meclisten çıkarmak bir şey; uygulamak başka bir şeydir. Kamu kesimi bu yasalara uymuyorsa, özel sektörü zorlayamazsınız. Çifte standart olmaz. Kuraklık ve susuzluk farklı şeylerdir. Susuzluğun nedeni çoğunlukla beceriksizliktir. Çatalan Barajı susuzluğa çare olmuştur. Ancak Adana metrosu 10 yıldan bu yana bitirilememiştir. Yöneticilik öngörülü olmaktır. Metronun ne kadar mal olacağı önceden öngörülebilirdi. Ayrıca atık su arıtma tesisi Adana'da neden mahallelerin ortasına yapılmıştır? Türkiye'de AR-GE payları çok düşüktür, artırılmalıdır. Bizler sürdürülebilir bir çevrede yaşamak istiyoruz."

Çukurova Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Alper Akinoğlu: "ADANA İLERİ TEKNOLOJİYLE TANIŞMAK ZORUNDA"

Sempozyumun açılışında konuşan Prof. Dr. Alper Akinoğlu da üniversitelerin eğitim odaklı olduklarını ifade ederek, üniversiteden mezun olan öğrencilerin kurdukları ya da çalıştıkları kurumlarla iş birliğini güçlendirme hedefinde olduklarını kaydetti. Sanayiye teknokent aracılığıyla katkı sunmaya devam edeceklerini belirten Akinoğlu şöyle konuştu: "Biz eğitim odaklıyız. Mezunlarımızın oluşturduğu kurumlarla iş birliğini güçlendireceğiz. Teknokent aracılığı ile sanayiye katkı sunmaya devam edeceğiz. Adana ileri teknolojiyle tanışmalı, küresel rekabet içinde olunmalıdır."

I. ÇUKUROVA'DA SANAYİLEŞME VE ÇEVRE SEMPOZYUMU SONUÇ BİLDİRGESİ YAYIMLANDI

TMMOB Makina Mühendisleri Odası adına MMO Adana Şube yürütücülüğünde düzenlenen I. Çukurova'da Sanayileşme ve Çevre Sempozyumu, 30 Kasım - 1 Aralık 2007 tarihlerinde Çukurova Üniversitesi Mithat Özsan Amfisi'nde gerçekleştirilmiştir. Açılış konuşmalarının ardından "Çukurova Bayramlığını Giyerken" fotoğraf sergisi yapılmış ve "Çukurova'da Sanayileşmenin Mevcut Durumu ve Geleceği" konulu bir panel düzenlenmiştir. 8 ayrı oturumda ise "Çukurova'da Sanayileşmenin Dünü Bugünü", "Tarıma Dayalı Üretimler", "Tarımsal Girdi Teknolojileri", "Metal Ana Sanayi", "Üniversite Sanayi İşbirliği/ Organize Sanayi Bölgeleri", "Çukurova'da Sanayinin Geleceği-Tarımsal Girdi Teknolojileri ve Tarıma Dayalı Üretimler", "Çukurova'da İmalat Sanayi ve Çevre İlişkisi", "Çukurova'da Sanayinin Sektörel Analizi ve Çevre İlişkisi", "Petrol Boru Hatlarının Çukurova'ya Katkıları ve Çevresel Etkileri" ana başlıkları altında 30 bildiri sunumu yapılmış; Sempozyumun sonunda ise "Genel Değerlendirme" konulu bir oturum düzenlenmiştir.

Bütün bu oturumlarda sunulan bildirimler ve yapılan konuşmalar ile değerlendirme oturumunda dile getirilen görüşlerden hareketle hazırlanan aşağıdaki sonuç bildirgesi kamuoyunun dikkatine sunulmaktadır.

Ülkemizde 24 Ocak 1980 kararları ile başlayıp günümüzde de devam eden neo-liberal bir değişim ve dönüşüm süreci yaşanmaktadır. Yalnızca 1986'dan bu yana yatırımlarda % 75'i aşan bir azalma yaşanmış, sanayi artık öncü bir sektör olmaktan çıkmıştır. Sanayide üretim teşvik edilmemekte, özellikle ara malı ve yatırım malı üreten sektörler taşeronlaşmaya teşvik edilmektedir.

Tarımdaki durum da benzerdir: Sanayide olduğu gibi 1980 sonrasında tarımsal destekler ile tarımsal ürünlerin fiyatları baskı altına alınmış, Dünya Ticaret Örgütü, IMF ve Avrupa Birliği ile yapılan anlaşmalarda tarımsal iç desteklerin azaltılması ve uluslararası tekellerin iç pazara girişi kolaylaştırılmıştır. 1999'da IMF'ye verilen taahhüt ile arz fazlası ürünlere verilen tarımsal destekler % 70 oranında azaltılmıştır.

Türkiye'de tarıma bütçeden % 2,5 pay ayrılırken, AB'de bu oranın % 40 olması çok düşündürücüdür. Eşitsiz koşullarda dayatılan "Ortak Tarım Politikası" ile AB ve Türkiye'nin tarımsal yapıları arasındaki fark çok daha fazla açılacak, ölçek ve maliyet sorunlarından dolayı acılı tasfiye süreçleri yaşanacaktır.

Diğer yandan son Kalkınma Planlarında, kalkınma sorunsalı bölgesel ölçeklere kaydırılmıştır. Merkezi planlardaki kaynak aktarımı; yerini, "yerel dinamiklere ve içsel potansiyel"e dayalı gelişmelere bırakmıştır.

Türkiye'nin kalkınma gereksinimi Dünya Bankası, AB, Uluslararası Kalkınma Ajansları gibi güçlerin yönlendiriciliğindeki projelere ve yürütmesi Danıştay tarafından durdurularak Anayasa Mahkemesi'ne gönderilen "Kalkınma Ajansları"nın faaliyetlerine indirgenmiştir. Ajanslar kanalıyla bölgeler, merkezi planlarda da yer alan "küresel rekabet ve entegrasyon"a yönlendirilmektedir.

Kalkınma ajansları için iki pilot bölge seçilmiştir. Adana ve Mersin'i kapsayan TR62 Düzey 2 Bölgesi için Çukurova Kalkınma Ajansı, TR31 Düzey 2 Bölgesi içinse İzmir Kalkınma Ajansı kurulmuştur. 9. Planda bu pilot bölgelere ilişkin tek satır bulunmaması kaygılarımızı doğrulamaktadır. Diğer yandan; Kalkınma Ajansları, Anayasa'nın çizmiş olduğu yönetsel yapı tablosuna uygun olmayan farklı bir model olarak gündeme getirilmiştir. Türkiye'nin 26 ayrı bölgeye bölünmesi bunun açık bir anlatımıdır.

24 Ocak Kararlarının uygulamaya koyularak, ekonominin liberalleştirildiği 1980'lerden sonra Türkiye sanayisinin geçirdiği yapısal değişikliklere bağlı olarak; Adana, Mersin ve Hatay'daki sanayi performansını geliştirememiştir. Türkiye'de sanayinin mekânsal dağılımında İstanbul, İzmir, Adana ve Ankara gibi geleneksel bölge merkezlerinden çevre illere doğru bir yayılma gerçekleşmiş, bu merkezlerde ise finans, bankacılık, pazarlama, ticaret ve turizm gibi hizmetler sektöründe hızlı bir gelişme yaşanmıştır.

1996 ve 2003 yıllarına ilişkin illerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamalarının karşılaştırılmasında; Adana 9'uncu sıradan 8'inci sıraya geçmiş, sanayi sektörü sıralamasında ise 12'nci sırada yer alarak gerilere düşmüştür. Mersin 33'üncü sıradan 17'nci sıraya yükselmiş, "ard bölge iller" sanayi sektörü sıralamasında ise 21'inci sırada yer olarak genel gelişmişlik sıralamasının gerisinde kalmıştır.

Hatay sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 26'ncı sıradan 29'a geçmiş, imalat sanayi gelişmişlik göstergesinde de 15'inci sırada yer almıştır. Osmaniye ise sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 2003'te 47'nci sırada yer almış; imalat sanayi sıralamasında alt sıralara düşen ve sektörel yapısında sanayi dışı sektörlerin önde olduğu bir ilimizdir.

Adana ve Mersin ikinci derecede gelişmiş iller grubunda, Hatay üçüncü derecede gelişmiş iller grubunda, Osmaniye de dördüncü derecede gelişmiş iller grubunda yer almaktadır.

Bölgenin 2006 ihracatı 3,7 milyar dolar; ithalatı ise 5,9 milyar

dolar olarak gerçekleşerek dış ticarete sürekli açık verilmiştir.

2003 kamu yatırımlarının dağılımında (Kahramanmaraş dahil) Çukurova'ya yönelik proje tutarı 5,7 milyar avro (% 4,61) iken; yalnızca 340,5 milyon avro tahsis edilmiştir. Sonraki yıllara ilişkin tahmini ödenek tahsisleri de benzer şekilde düşük miktarlardadır. Bölgede AR-GE ve inovasyon yapabilen firmalar % 20'yi bulmamaktadır. Firmaların % 15'e yakını ihracat yapabilmekte ve sektör ağırlıklı olarak bölge içine yönelik satış yapmaktadır. Makina imalat sanayisi ulusal ve küresel ölçekte rekabet edilebilir durumda değildir. Tartışmalı TÜİK verilerinde bile bölgede işsizlik oranı % 16,2 olarak gösterilmektedir. Bu oran Türkiye resmi işsizlik oranı olan % 10 rakamının oldukça üstündedir. Gizli işsizlik ve tarımdaki yaygın geçici işçilik düşünüldüğünde durum aslında daha da vahim bir boyuta bürünmüştür.

Çukurova'da tarım arazilerinin yapılaşmaya açılması, tarım dışı kullanım, sulanabilir arazinin önemli bir kısmının sulanamaması, vahşi sulamanın geçerli olması, tarımsal üretim planlaması yokluğu, kırsal alan ulaşım altyapısının yetersizliği söz konusudur.

Bölgede kamu kuruluşlarının kaynak yetersizlikleri bulunmaktadır. Güncel bir ulaşım master planı yoktur. Nitelikli iş gücü eksikliği, mesleki eğitim yetersizliği; kamu, özel kesim, üniversite, meslek odaları, yerel yönetim iş birliğinin bulunmaması; bütün sektörlerde atık su yönetiminin olmaması

etkinlikler

ve çevre kirliliği; enerji altyapısı yetersizlikleri; kaçak yapılaşmanın yaygınlığı ve çarpık kentleşme ile imar durumu ve fiziki altyapı eksiklikleri söz konusudur.

ÖNERİLER

- ▶ Uluslararası finans kuruluşlarının güdümünde uygulanan ekonomik ve sosyal politikalar ile üretimi, yatırımı, sanayileşmeyi, bilimi, teknolojiyi, mühendisi, insanı dışlayan uygulamalar terk edilmeli; planlama yönelimi benimsenmelidir. Eksenine insanların mutluluk ve refahını, sosyal devlet anlayışını oturtan, bilim ve teknoloji politikalarına dayalı bir sanayileşme ve kalkınma planı uygulamaya koyulmalıdır.
- ▶ Ülke genelinde oluşturulması gereken sanayileşme stratejisine paralel olarak Çukurova için de kamu öncülüğünde bir sanayileşme stratejisi oluşturulmalıdır.
- ▶ Bölge için kapsamlı bir analiz eşliğinde Çukurova Master Plan çalışması yapılmalıdır. Proje ve Master Planlarda; DPT, bölge kamu kurumları, üniversiteler, meslek örgütleri ve ilgili kesimlerin katılımı mutlaka sağlanmalıdır.
- ▶ Bölgesel planlama, merkezi planın bir alt ögesi olarak şekillenmelidir.
- ▶ Bölgesel bir gelişme programının uygulanabilmesi ve sanayinin yaygınlaştırılması için arazi kullanımı, kentleşme ve imar disiplini sağlayacak mevzuatın elden geçirilmesi ve tavizsizce uygulanması gerekmektedir.
- ▶ Kamu İktisadi İşletmeciliği yeniden yaşama geçirilmelidir.
- ▶ Makina imalat sanayinde tasarım ve özgün ürüne yönelmek, katma değeri yüksek orta yüksek teknolojiyi uygulayacak bir sanayi yapılanması hedeflenmelidir.
- ▶ AR-GE altyapısını kurmak ve geliştirmek için mesleki-teknik eğitim ile mühendislik eğitimine gereken önem verilmeli; AR-GE çalışmalarında meslek odaları-üniversite-sanayi iş birliği tesis edilmelidir.
- ▶ KOBİ'lerin gelişmesinin önündeki tüm engeller kaldırılmalı, bu işletmelerin verimli kılınması için kamu tarafından eğitim ve teknoloji desteği verilmelidir.
- ▶ Yerel yönetimler tarafından ulaşım ve çevre sorunları konusunda çözümler üretilmeli; planlı, sağlıklı kentleşmenin koşulları ilgili meslek odalarıyla birlikte oluşturulmalıdır.
- ▶ Yeni bir tarım politikası tanımlanmalı, ülkemiz aleyhine uluslararası anlaşmalar gözden geçirilmelidir. Tarımsal destekler artırılmalı, küçük üreticiler desteklenmeli; tarımda mekanizasyona yönelik destekler oluşturulmalıdır.
- ▶ Çukurova'da sanayinin tarıma dayalı gelişmesine paralel olarak tarımda katma değeri yüksek endüstriyel ürünlerin üretilmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır.
- ▶ Çukurova'da tarım alanlarının işgaline göz yumulmamalı, bu alanlardaki mevcut tesisler mutlaka organize sanayi bölgelerine taşınmalıdır.
- ▶ İskenderun-Yumurtalık-Ceyhan bölgelerinde başlatılan sanayi yatırımlarına çevre önlemleri alınmadan izin verilmemelidir.
- ▶ Bölgeye yönelik planlar yapılırken ÇED raporları bölgesel olarak düzenlenmeli, nereye hangi sanayi kuruluşunun kurulacağı o plan ve raporlara göre düzenlenmelidir.
- ▶ Çevre politikaları: Su kirliliği ve kontrolü, katı ve tehlikeli atıkların kontrolü, toprak kirliliği ve kontrolü, erozyonun kontrolü, iklim değişiklikleri ve sera gazı salınımının kontrolü, deniz kirliliğinin kontrolü, biyolojik çeşitliliğin korunması ve geliştirilmesi, temiz üretim teknolojilerinin kullanılması, doğal kaynakların korunması ve kullanımı, çevre dostu yerli, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı eşliğinde tanımlanmalıdır.
- ▶ Elektrik enerjisi üretimi için bölgedeki linyit, rüzgâr, güneş ve su kaynaklarından yararlanılmalı, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapılmalıdır.
- ▶ Enerji iletim ve dağıtım tesislerinin periyodik bakımları düzenli olarak yapılmalı, öncelikli iletim, trafo ve dağıtım merkezlerinin yapımına ilişkin yatırımlar planlanmalı; kayıp-kaçak ile mücadele ve ayrıca enerji verimliliği politikaları geliştirilmelidir.
- ▶ Ceyhan Enerji Projeleri konusunda kamuoyu bilgilendirilmeli, tesis edilecek rafinerilerin yanı sıra petrokimya tesisleri de kurulmalıdır.
- ▶ İsdemir'in yassı mamul üretimine geçmesi sonucu ortaya çıkacak olan gemi yapım sektörü, otomotiv, sac işleme tesisleri ve beyaz eşya sektörlerinin gelişme potansiyeli desteklenmeli ve yassı mamul üretiminin bölgeye sunacağı katkılar dikkate alınmalıdır.
- ▶ Mersin ve İskenderun Limanları özellikle Orta Doğu ile ticarete taşıdıkları lojistik önem dolayısıyla bölgeye ilişkin planlama yapılırken dikkatle değerlendirilmelidir.

TMMOB
Makina Mühendisleri Odası